

Sommarjobb, arbetslivserfarenhet och framtida arbetsinkomst

Moudud Alam, Kenneth Carling och Ola Nääs

De flesta kommuner erbjuder sommarjobb till gymnasieungdomar. Vi har undersökt om denna arbetslivserfarenhet påverkar flickors framtida arbetsinkomster. Vi följde 1 447 flickor i fem till tolv år efter avslutat gymnasium. Flickorna hade under sitt första gymnasieår ansökt och slumpmässigt tilldelats sommarjobb av Falu kommun. Effekten av sommarjobbserfarenheten på arbetsinkomsten var positiv och betydande för dem.

OECD har under en lång tid förespråkat sommarjobbprogram som ett medel för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden för skolungdomar. Hur det ser ut med sommarjobbande i EU är det svårt att få grepp om, men det är vanligt i Australien och Nordamerika. Exempelvis skriver Grossman (1997) att sommarjobbandet omfattade runt två tredjedelar av gymnasieungdomarna på 90-talet om än med en viss nedgång sedan millennieskiftet (Morisi 2010).

Leos-Urbel (2014) beskriver och utvärderar ett sommarjobbprogram i USA och Parent (2006) studerar ett kanadensiskt program, medan Patton och Smith (2010) redogör för kunskapsläget i Australien.

I Sverige har staten subventionerat kommu-

FÖRFATTARE

Moudud Alam, fil dr, statistik,
Högskolan Dalarna, Falun
maa@du.se

Kenneth Carling, professor, statistik,
Högskolan Dalarna, Falun
kca@du.se

Ola Nääs, adjunkt, statistik,
Högskolan Dalarna, Falun
ona@du.se

Forskningen har finansierats av Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU). Artikeln baseras på författarnas Working Paper ”The program and treatment effect of summer jobs on girls’ post-schooling incomes”, Working papers in transport, tourism, information technology and microdata analysis, 2014:07, Dalarna university.

nala sommarjobb för ungdomar åtminstone sedan 1995. Ekonomiskt stöd har utgått från staten till kommuner som anordnat sommarjobb. Det har alltså varit kommunerna som ordnat med sommarjobb, som regel i den kommunala sektorn, och ansvarat för jobbbannonser och urval bland sökande, medan staten enbart har bidragit till finansieringen. Utöver kommunala sommarjobb finns naturligtvis också sommarjobb för ungdomar i den privata sektorn. Svenska gymnasieungdomar sommarjobbar i hög utsträckning och våra data pekar på att merparten av ungdomarna sommarjobbar under gymnasietiden.

Det kan tyckas självklart att sommarjobbserfarenheten understöder ungdomars arbetsmarknadsinträde, men det har visat sig vara svårt att visa vetenskapligt. Huvudproblemet är metodologiskt – det är svårt att särskilja effekten av sommarjobb från individrelaterade effekter.

Syftet med denna studie är att undersöka om sommarjobbserfarenheten leder till ett mer framgångsrikt arbetsmarknadsinträde i form av högre framtida arbetsinkomster. Syftet är på intet sätt nytt i forskningslitteraturen men med unika data från Falu kommun för åren 1997–2003 kan vi undvika de metodproblem som tidigare studier lidit av. Falu kommun fördelade nämligen sommarjobben genom ett lotteri och lotteriförfarandet gör det möjligt att skilja sommarjobb från individrelaterade effekter.

Vi inleder med en genomgång av forskningslitteraturen om sommarjobbande. Därefter beskriver vi datamaterialet och redovisar en del detaljer om Faluungdomar, deras benägenhet att söka kommunala sommarjobb och deras framtida arbetsinkomster. I ett metod- och resultatavsnitt redogör vi för omfattningen av sommarjobbserfarenheter och vilken effekt de har på arbetsinkomsten. Det sista avsnittet är en sammanfattning.

Studiens resultat bygger på något avancerade statistiska metoder som vi inte beskriver i detalj här men om vilka man kan läsa i en rapport på engelska (Alam m fl 2015).

FORSKNINGSLITTERATUR OM SOMMARJOBBANDE

Om man frågar gymnasieungdomars föräldrar om sommarjobbet är ett viktigt steg till arbetsmarknaden kan man räkna med ett jakande svar (se Carr m fl 1996). En genomgång av forskningslitteraturen ger dock inte ett så entydigt svar. Där har man analyserat för- och nackdelar med sommarjobb (och mer allmänt om arbete kombinerat med gymnasiestudier) tämligen ingående (de viktigaste referenserna är Carling & Larsson 2005, Alon m fl 2001, Carr m fl 1996, Geel & Backes-Gellner 2012, Hensvik & Nordström-Skans 2013, Häkkinen 2006, Lee & Orazem 2010, Ruhm 1997, Staff m fl 2010, Weller m fl 2003). Följande argument (delvis understödda av empiri) för sommarjobb kan man finna hos

dessa författare: att sommarjobb får ungdomar att mogna tidigare än annars, att ungdomarna skaffar sig kunskaper och färdigheter som kompletterar kunskaperna från skolan, att de får möjlighet att praktisera och få feedback på sina kunskaper från skolan, att de blir motiverade till fortsatta studier samt att sommarjobbet ger dem ett socialt nätverk som förbättrar deras chanser på arbetsmarknaden. Å andra sidan påtalas att jobbet kan vara tröttande och leda till sämre studieresultat. Möjligheten att tjäna egna pengar förefaller därtill locka till mer jobb på bekostnad av studier. I litteraturen finns det till och med exempel på korrelation mellan sommarjobbande samt droganvändning och annan kriminalitet.

När det gäller specifikt den ekonomiska effekten av sommarjobbet på framtida inkomster är resultaten blandade och inte robusta. Att fastställa den bestående effekten av sommarjobb är en svår uppgift eftersom information om huruvida en person sommarjobbat eller inte ofta saknas samt att en jämförelse av personer som sommarjobbat med personer som inte sommarjobbat sannolikt lider av så kallad selektionsbias, vilket har illustrerats av Hotz m fl (2002). Personer med och utan sommarjobb skiljer sig åt kanske i flera avseenden, exempelvis att de har olika personliga egenskaper och förmågor eller att deras sociala kontaktnät är olika utvecklade. Uppmätta skillnader dem emellan senare i livet kan bero på sådana faktorer. Detta stöds av Hensvik och Nordström-Skans (2013) som skriver att ungdomars arbetsmarknadskontakter huvudsakligen sker genom familjekontakter, kontakter skapade genom sommarjobb eller extrajobb under skoltiden samt kontakter skapade via sociala program inom eller utanför skolan. De skriver att en tredjedel av anställningarna kommer till med hjälp av sociala kontaktnät och att dessa är speciellt viktiga för unga och lågutbildade som därigenom får en kontakt de annars inte skulle få. Arbetsgivaren å sin sida får genom det sociala kontaktnätet information om den arbetssökande som annars vore svår att få tag i till skillnad mot formell information som exempelvis betyg från skolan.

Vidare kan det anföras att några veckors arbete under gymnasieåren skulle ha en avgörande och mätbar påverkan på inkomsten längre fram i livet är mindre troligt med beaktande av alla andra faktorer som påverkar inkomstens storlek. Men effekten ska ses i ljuset av att ett första arbete kan fungera som en dörröppnare till arbetsmarknaden och därmed leda till ytterligare arbetslivserfarenhet vilket Granovetter (1995, s 149–153) liknar vid en snöbollseffekt. I denna studie gör vi ett nytt försök att bestämma effekten på framtida inkomster av att ha sommarjobb och arbetslivserfarenhet under gymnasieåren. Vi använder oss av data från Falu kommun för åren 1997–2003. Falu kommun lottade ut sommarjobben bland de sökande ungdomarna. Lotteriförfarande gör att en jämförelse mellan erbjudna och icke erbjudna inte störs av selektionsbias, eftersom slumpen och inte individuella faktorer avgör vilka som får erbjudandet och sommarjobbserfarenheten hos kommunen.

Vi begränsar oss till de ungdomar som hade sökt kommunalt sommarjobb under sitt första gymnasieår. Vi gör detta för att undvika metodologiska problem som annars skulle uppstå med att förstå och kontrollera för de processer som styr beslutet att återkomma till kommunen med nya ansökningar under gymnasietiden. Vi begränsar oss också till flickor, dels av skäl som redovisas i Alon m fl (2001), nämligen att flickors möjligheter till och val av utbildning och arbete skiljer sig mot pojkars genom olika familjeansvar, dels därför att arbetsgivare visat sig främst sätta värde på arbetslivserfarenhet av direkt relevans för arbetsuppgifterna (se Geel & Backes-Gellner 2012). I Falu kommun är – i likhet med andra kommuner i landet – cirka 80 procent av de anställda kvinnor. Det innebär således att arbetslivserfarenhet hos kommunen troligen har större betydelse för flickor än för pojkar.

UNIKA DATA OM SOMMARJOBBDANDET I FALUN

Som framgått har tidigare undersökningar av den ekonomiska effekten av att sommarjobba inte förmått att fullt ut kontrollera för selektion vilket vi kan göra med vårt datamaterial. Vi har data från två källor, Falu kommun och Statistiska Centralbyrån (SCB). Från Falu kommun har vi uppgift om vilka som ansökt¹ om kommunalt sommarjobb under åren 1997–2003. Vi har även uppgift om vilka som fick ett erbjudande och om det fåtal som tackade nej till det. Data från Falu kommun skickades till SCB som lade till uppgifter om årlig arbetsinkomst fram till och med 2011 och ett antal bakgrundsvariabler. SCB avidentifierade personerna innan data gjordes tillgängliga för oss.

Erbjudandet om sommarjobb fördelades slumpmässigt av kommunen i ett lotteriförfarande bland dem som ansökt. Detta sätt att fördela sommarjobben gör data från Falu kommun unikt eftersom ansatsen motsvarar ett experiment där selektionen inte korrelerar med utfallet i form av framtida arbetsinkomst. Att kommunen valde att lotta ut sommarjobben kom sig dock inte av en önskan att genomföra ett experiment som lämpade sig för utvärdering, utan motiverades av att kommunens arbetsmarknadsenhet ansåg det var det mest rättvisa sättet att fördela ett begränsat antal sommarjobb till de sökande. Om någon tackade nej till erbjudandet gick sommarjobbet tillbaka till lotteriet. Vi har inte lyckats hitta någon annan kommun i Dalarna som lottade ut sommarjobben under dessa år. I övriga Sverige har vi uppgifter om att lotteriförfarandet har använts i några kommuner men när vi kontaktat dessa kommuner har det visat sig antingen att lotteriförfarandet genomförts med vissa förbehåll eller att kommunen inte har arkiverat uppgifter om de sökande.

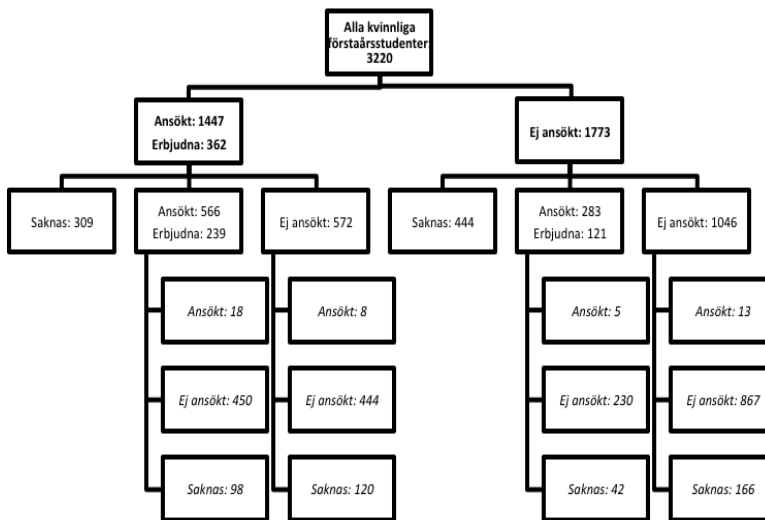
Kommunens sommarjobb bestod i att utföra parkarbete och städning i kommunens lokaler samt att hjälpa till inom äldreomsorgen. Dessutom fanns

¹ För att vara behörig till sommarjobb hos kommunen skulle den sökande vara 16–19 år och mantalsskriven i Falun.

möjlighet för äldre elever att fungera som hjälplärare åt yngre högstadielever.² Sommarjobbet varade som regel i tre veckor med en timlön på mellan 42 och 60 kronor. Kommunstyrelsen fastställde antalet sommarjobb för både pojkar och flickor på förhand och antalet varierade mellan åren med som lägst 84 till som högst 342 erbjudanden med ett medelvärde på cirka 200.

Totalt fanns det 3 220 förstaårselever som var flickor under åren 1997–2003 varav 1 447 sökte sommarjobb hos kommunen. Vi har haft möjlighet att följa dem i fem till tolv år efter det att de slutat gymnasiet beroende på vilken födel-sekohort de tillhör. Varför 1 773 flickor inte sökte sommarjobb hos kommunen vet vi inte. Tänkbara förklaringar är att många elever inte hade kännedom om sommarjobben, eller att kommunens sommarjobb inte ansågs attraktiva av olika skäl varav ett är att en stor del av jobben som erbjöds var i Falu centrum. Elever boende i ytterområden får då lång resväg till de kommunala sommarjobben och drar sig för att söka dem. Andra förklaringar kan vara att eleven, eventuellt genom kontakter, lyckats få löfte om sommarjobb hos annan arbetsgivare eller att eleven vill ägna sig åt andra aktiviteter.

Figur 1 visar hur förstaårseleverna fördelar sig med avseende på ansökningar och erbjudanden under de tre gymnasieåren.

Figur 1. Flickornas ansökningar om kommunalt sommarjobb (förstaårselever under åren 1997–2003). Not: Nivå ett är alla förstaårselever (fet stil), nivå två är dessa elever som andraårselever, nivå tre är dessa elever som tredjeårselever (kursiv stil). Data är ofullständiga för de som var förstaårselever år 2002 och 2003 eftersom vi inte har uppgift om huruvida dessa personer ansökte om sommarjobb efter år 2003.

² Stödundervisning i kärnämnen svenska, engelska och matematik i kommunens sommarskola syftande till att förbereda svaga elever för nästa årskurs.

Av de 3 220 flickorna var det 1 447 (45 procent) som ansökte om kommunalt sommarjobb och 362 (25 procent) av dem blev erbjudna jobb³. Av de 1 447 som ansökte under första året i gymnasiet sökte 566 (50 procent beräknat som $566 / (566 + 572)$) på nytt under andra året vilket är en klart högre procentsats än för dem som inte sökte första året. Det var bara 21 procent (283 av $283 + 1\,046$) som sökte andra året bland de som inte hade sökt första året. Endast 44 ($18 + 8 + 5 + 13$) ansökningar av totalt 2 340 lämnades in av tredjeårselever. Utifrån sammansättningen i figuren kan vi konstatera att sommarjobbsprogrammet lockade runt hälften av flickorna och att intresset för programmet visar sig redan i början av gymnasietiden. Detta faktum är ett ytterligare skäl för oss att koncentrera studien till flickor som sökte första gymnasieåret. Den gruppen skulle man förvänta sig bestå av en majoritet som aldrig fick något erbjudande, en stor grupp som får ett erbjudande och då främst första året och en liten grupp som har tur att få två erbjudanden (och någon ihärdig sökande som har turen med sig tre år i följd). I själva verket bestod gruppen i allt väsentligt av sökande med ett eller inget erbjudande eftersom det visade sig att benägenheten att söka igen hos kommunen är negativt korrelerad med arbetslivserfarenhet vilket studenten skaffat sig om hon fick erbjudande första året (Alam m fl 2015). Således är elever utan sommarjobbs-erfarenhet (kraftigt) överrepresenterade bland andra årets ansökningar.

Tabell 1 visar deskriptiv statistik över de 3 220 förstaårseleverna. Vi har här tagit med två viktiga variabler som kan tänkas påverka sannolikheten att ansöka om, likväl som att få, ett sommarjobb under gymnasieåren och samtidigt korrelera med framtida inkomst (se Carr m fl 1996). Den första är studentens betyg från grundskolan (normerad på Z-skala⁴ eftersom betygssystemet ändrades under perioden) och den andra är föräldrarnas sammanlagda arbetsinkomst det år studenten gick första året i gymnasiet. Om fördelningen av sommarjobben är slumpmässig, ska det inte finnas några avgörande skillnader mellan grupperna erbjudna och icke erbjudna vad avser bakgrundsvariablerna, vilket vi inte heller finner.

³ Av de $566 + 283 = 849$ andraårselever som sökte kommunalt sommarjobb gick 70 av 360 erbjudanden till flickor som fick erbjudande som förstaårselev. Ett typiskt år tackade tre flickor nej till erbjudandet.

⁴ En variabel på Z-skalan har medelvärde noll och standardavvikelse ett.

Tabell 1. Beskrivande statistik över flickor i Falu kommun som var förstaårselever under åren 1997–2003. För kontinuerliga variabler är medelvärde angivet med standardavvikelse inom parentes.

Variabel	Icke-sökande	Sökande		
		Alla	Erbjudna	Icke erbjudna
Erbjudna (%)	--	25,0	--	--
Betyg ^a	-0,1 (1,0)	0,1 (0,9)	0,1 (1,0)	0,2 (0,9)
Föräldrars inkomst ^b	3,9 (2,4)	4,1 (2,1)	3,8 (2,1)	4,2 (2,1)
Sommarjobbare (%) ^c	54,2	66,4	94,8	57,0
Inkomst under första gymnasieåret ^d	9,2 (14,9)	8,5 (10,1)	10,0 (7,6)	8,0 (11,7)
Födelsekohort (%):				
1980	17,8	7,7	5,8	8,3
1981	13,6	12,4	11,0	12,9
1982	12,2	15,0	16,9	14,4
1983	9,5	13,5	16,3	12,6
1984	10,8	15,4	19,9	13,9
1985	11,4	14,6	15,5	14,3
1986	10,8	11,7	10,2	12,3
1987	13,9	9,6	4,4	11,3
Antal	1 773	1 447	362	1 085

^a Då det förekommer olika betygssystem under åren har vi transformerat om betygen från nionde klass till Z-skalan för att därigenom få en jämförbarhet över åren.

^b Föräldrars arbetsinkomst i 100 000 kr då studenten var i sitt första gymnasieår.

^c För att klassas som sommarjobbare ska man ha en inkomst över 2 500 kr (cirka en veckas arbete).

^d Inkomst i tusentals kronor under första året i gymnasiet.

Vi kan konstatera att andelen sommarjobbare var runt 55 procent både bland dem som inte sökte kommunalt sommarjobb och bland dem sökte men inte blev erbjudna av kommunen. Bland de erbjudna var andelen cirka 95 procent, vilket inte är förvånande då de flesta erbjudna också tackade ja. Gruppen erbjudna hade genom den höga andelen sommarjobbare cirka 25 procent högre inkomst⁵ under första året i gymnasiet jämfört med dem som inte fick ett kommunalt erbjudande. Ser vi däremot till de som sommarjobbat är medelinkomsten högre för gruppen icke erbjudna än för gruppen erbjudna. Det kan bero på att de haft mer välbetalt arbete eller mer troligt att de jobbat längre tid. Vi har dock inte haft möjlighet att undersöka detta närmare⁶. Vi ser också att sökandandelen och andelen erbjudna varierar med födelsekohort där kohorterna i mitten av 80-talet har en majoritet sökande samtidigt som variationen i erbjudandandel påverkas av kommunsty-

⁵ 10 000 respektive 8 000 kronor.

⁶ Eftersom inkomstuppgifter redovisas årsvis kan sådan information inte läsas ur tillgängliga data.

relsens beslut. Den metodologiska konsekvensen av variationen mellan kohorterna är att det är nödvändigt att kontrollera för kohorteffekter i den kommande analysen.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att Falu sommarjobbprogram existerade i ett sammanhang där drygt hälften av flickorna i gymnasiets första år inte verkar vara intresserade av sommarjobb hos kommunen eftersom de inte sökt ett sådant. Av flickorna lyckades 55 procent skaffa sommarjobb hos andra arbetsgivare utanför programmet men när kommunen erbjöd en sökande ett sommarjobb inom programmet så tackade hon nästan alltid ja. De erbjudna inom programmet sommarjobbade i högre grad än de icke erbjudna. Som en följd hade de i genomsnitt 25 procents högre inkomst, vilket med viss försiktighet kan översättas till 25 procents mer arbetslivserfarenhet, under gymnasiets första år.

Då Alam m fl (2015) skattade en logistisk regressionsmodell för sannolikheten att ansöka en andra gång och sannolikheten att bli erbjuden fann de att högre skolbetyg från grundskolan ökar sannolikheten att ansöka om kommunalt sommarjobb, ett resultat som kan bero på att elever med höga betyg är mer lyhörda för information och därmed mer medvetna om möjligheten att ansöka. En högre inkomst under första året i gymnasiet minskar sannolikheten att ansöka som andraårsstudent, vilket möjligen beror på att den högre inkomsten hänger ihop med större arbetslivserfarenhet och i sin tur vidgat studentens kontaktnät i arbetslivet och därmed ökat chansen att hitta sommarjobb hos andra arbetsgivare. Vilken tid på året studenten är född påverkar inte sannolikheten att ansöka om sommarjobb hos kommunen medan benägenheten att ansöka varierar över åren vilket delvis framgår av *tabell 1*.

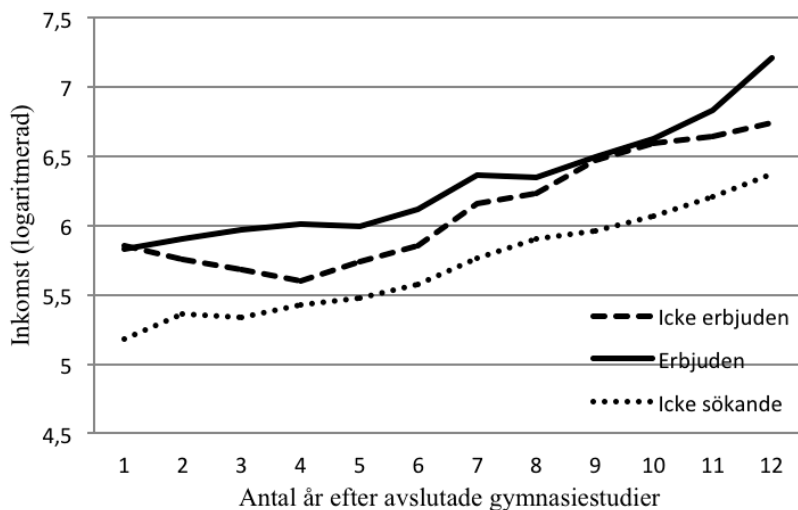
EFFEKTEN AV SOMMARJOBBSPROGRAMMET

Vårt syfte med undersökningen är dock inte att enbart beskriva förhållandena under gymnasieåren utan också att undersöka om sommarjobb har en positiv effekt på framtida arbetsinkomster. Hur den genomsnittliga logaritmerade arbetsinkomsten upp till tolv år efter avslutat gymnasium utvecklas för erbjudna, icke erbjudna och icke sökande visas i *figur 2*. Vi ser att de flickor som fått erbjudande om kommunalt sommarjobb under sitt första gymnasieår genomgående hade högre framtida arbetsinkomster. Som exempel i krontal är medelskillnaden i arbetsinkomst åtta år efter avslutade gymnasiestudier 14 000 kronor med 177 000 kronor för de erbjudna och 163 000 kronor för de icke erbjudna (Alam m fl 2013, ur *tabell 2*).

Vi har också genomfört en regressionsanalys⁷ med framtida arbetsinkomst som beroende variabel och en indikatorvariabel för erbjuden eller ej samt en

⁷ För en utförligare beskrivning av skattningsmetoden hänvisas läsaren till Alam m fl (2015).

variabel som representerar antal år sedan avslutade gymnasiestudier. Den skattade programeffekten på framtida arbetsinkomst är 0,19 med ett p-värde på 0,03 för ett ensidigt test, vilket innebär att erbjudna flickor hade 19 procent högre arbetsinkomst än flickor som ansökt men inte fick erbjudandet när man tar alla år efter gymnasiet i beaktande.

Figur 2. Årlig utveckling av genomsnittlig, logaritmerad inkomst för erbjudna, icke erbjudna och icke sökande upp till 12 år efter avslutade gymnasiestudier. Observera att skalan på y-axeln inte börjar vid noll.

Vi finner alltså att programmet hade en positiv ekonomisk effekt för flickorna på både kort och lång sikt och att den kan kvantifieras i form av 19 procent högre framtida arbetsinkomster. Det betyder att om sommarjobbprogrammet i Falun inte hade funnits under de aktuella åren så skulle vi ha förväntat oss 16 procent lägre arbetsinkomster för de 362 flickorna (11 procent) som valde och fick nytta av programmet medan inkomsterna för de övriga 2 858 flickorna skulle varit oförändrade (eller möjligen marginellt lägre då konkurrensen om privata sommarjobb skulle ha ökat något). Men denna programeffekt är inte densamma som effekten av sommarjobb eftersom majoriteten av flickorna tycks skaffa sig sommarjobb oavsett kommunens förehavanden. I nästa avsnitt undersöker vi hur tidig kontakt med arbetslivet och mängden arbetslivserfarenhet påverkar framtida inkomster mer allmänt.

SOMMARJÖBBSEFFEKTEN – METOD OCH RESULTAT

Har tidig kontakt med arbetsmarknaden och mängden arbetslivserfarenhet⁸ under unga år någon betydelse för den framtida inkomstutvecklingen? Vi har hittills sett att erbjudande om kommunalt sommarjobb hade en positiv effekt på flickornas

⁸ Som ett mått på arbetslivserfarenheten används ackumulerad inkomst.

framtida arbetsinkomster men sommarjobbserbjudandet är långt ifrån perfekt korrelerat med total arbetslivserfarenhet under gymnasieåren. Vi börjar därför med att undersöka relationen mellan erbjudande och ackumulerad arbetslivserfarenhet under gymnasieåren för att i nästa steg skatta det kausala sambandet mellan ackumulerad arbetslivserfarenhet under gymnasieåren och framtida arbetsinkomst.

Tabell 2 visar hur flickornas arbetsinkomster utvecklas under gymnasieåren. Vi kommer nedan ha fokus på den ackumulerade inkomsten fram till och med termin 5 eftersom vi inte fullständigt kan skilja sommarjobb efter termin 6 (efter avslutade gymnasiestudier) från reguljärt arbete på hösten då arbetsinkomster redovisas årsvis av SCB. Den ackumulerade effekten är stor. Under första året i gymnasiet var medelinkomsten för de som ansökte om sommarjobb 8 000 respektive 10 000 kronor, för att andra året ha ökat till 24 000 respektive 29 000 kronor. Under gymnasiets tredje år hade den ackumulerade inkomsten ökat till 65 000 respektive 79 000 kronor. Givet en veckolön på 2 500 kronor⁹ motsvarar det cirka sex månaders arbetslivserfarenhet för de icke erbjudna flickorna. Erbjudna flickor hade genomgående högre ackumulerade arbetsinkomster under gymnasiet, där skillnaden uppgick till mellan 20 och 30 procent i slutet av gymnasietiden beroende på vilken kvartil man studerar.

Tabell 2. Ackumulerad arbetslivserfarenhet under gymnasieåren mätt som arbetsinkomst i tusentals kronor.

	Icke sökande	Sökande		
		Erbjudna	Icke erbjudna	Skillnad (%)
Gymnasieår 1				
Medel	9,2	10,0	8,0	25
Kvartil 1	0,0	5,4	0,0	--
Median	3,8	7,4	4,5	64
Kvartil 3	12,4	12,4	11,8	5
Gymnasieår 2				
Medel	23,0	29,4	24,2	21
Kvartil 1	3,1	12,9	3,2	303
Median	14,5	25,4	17,8	43
Kvartil 3	32,1	39,2	34,1	15
Gymnasieår 3				
Medel	57,9	78,9	65,0	21
Kvartil 1	13,3	38,4	29,0	32
Median	44,5	72,3	54,9	32
Kvartil 3	85,7	111,8	91,3	22
Antal observationer	1 773	362	1 085	362/1 085

⁹ Vi saknar löneuppgift för flickorna men Falu kommun betalade cirka 2 500 kronor för 40 timmars arbete vilket får gälla som en approximation för lönenivån hos andra arbetsgivare.

Sommarjobbserbjudandet under gymnasiet första år hade alltså en positiv effekt på den ackumulerade arbetslivserfarenheten (arbetsinkomsten) under gymnasietiden. Denna effekt tycks också bestå efter avslutade gymnasiestudier (jämför *figur 2*).

Vi kan alltså konstatera att av de som fick erbjudande om kommunalt sommarjobb under sitt första gymnasieår fick 43 procent (medianvärdet årskurs två i *tabell 2*) mer arbetslivserfarenhet under gymnasieåren och därefter 19 procent högre arbetsinkomst jämfört med de andra som ansökte. Kvoten mellan dessa tal indikerar en elasticitet på 0,44 med tolkningen att en procent mer arbetslivserfarenhet under gymnasiet ger upphov till 0,44 procent högre arbetsinkomst i framtiden, vilket i så fall vore en betydande sommarjobbseffekt.

Tabell 3 (och *kolumn a*) visar resultaten från en regressionsmodell där den logaritmerade framtida inkomsten förklaras med ackumulerad inkomst under gymnasieåren, grundskolebetyg, föräldrars arbetsinkomst, antal år efter avslutade gymnasiestudier, födelsekvartal och födelsekohort.

Tabell 3. Skattad modell med logaritmerad framtida arbetsinkomst som beroende variabel.

Variabel	(a)	(b)
	Alla flickor	Flickor som ansökte
Intercept	3,96* (0,16)	3,93* (0,87)
Ackumulerad inkomst under gymnasiet (log)	0,34* (0,02)	--
Predikterad ackumulerad inkomst under gymnasiet (log)	--	0,41* (0,20)
Grundskolebetyg	0,12* (0,04)	0,02 (0,06)
Föräldrars inkomst	0,01 (0,02)	-0,03 (0,02)
År efter avslutade gymnasiestudier (t)	0,09* (0,01)	0,08* (0,01)
Födelsekvartal indikator	Ja	Ja
Kohort indikator	Ja*	Ja
Antal flickor	3 220	1 447
Antal (upprepade) observationer	27 666	12 222

Standardfel inom parentes. *Indikerar signifikans på 5%-nivån.

Att vi använder observerade ackumulerade inkomster i modellen (*kolumn a*) betyder att modellen är snarlik de som använts tidigare i forskningslitteraturen och att den skattade elasticiteten för arbetslivserfarenhet mätt som ackumulerad inkomst under gymnasieåren om 0,34 förmodligen lider av selektionsbias. Den kan misstänkas vara en underskattning om studenten tror att studier ger bättre

jobb i framtiden och hon därför prioriterar studier framför jobb. Å andra sidan kan den lika gärna vara en överskattning som en följd av att någon variabel (eller några) som korrelerar positivt med både framtida inkomst och arbetslivserfarenhet har utelämnats i modellen. Metoden för att eliminera selektionen är att använda en instrumentvariabelansats¹⁰ (för beskrivning av instrumentvariabelansats se Stock & Watson 2003).

Först skattar vi en regressionsmodell där ackumulerad inkomst under gymnasiet (logaritmerad) är beroende variabel och de förklarande variablerna är grundskolebetyg, föräldrars inkomst, födelsekvartal och kohort. I regressionsmodellen ingår också en instrumentvariabel, nämligen erbjuden eller inte. Därefter nyttjar vi denna modell för att beräkna en predikerad ackumulerad inkomst för varje individ. Slutligen ersätts individens observerade ackumulerade inkomst med den predikerade i modellen med framtida arbetsinkomst som beroende variabel. Resultaten av instrumentalvariabelansatsen visas i *tabell 3 (kolumn b)*.

För att ansatsen ska vara valid krävs det att instrumentet är korrelerat med den gymnasiala arbetslivserfarenheten men inte med den framtida inkomsten. Vi använder sommarjobbserbjudandet som instrument och det framgår tydligt av *tabell 2* att instrumentet korrelerar med gymnasial arbetslivserfarenhet. Samtidigt finns det inget samband mellan framtida arbetsinkomster och utfallet av ett lotteri.

Åter till *tabell 3* och *kolumn b*. När vi samtidigt kontrollerar för grundskolebetyg och föräldrars arbetsinkomst visar det sig att dessa variabler inte påverkar den framtida inkomsten. Vidare visar det sig att den framtida inkomsten stiger med 8 procent per år. Av störst intresse för den här studien är dock skattning av elasticiteten som visar sig vara 0,41 både statistiskt och ekonomiskt signifikant.

Modellerna har genomgått omfattande känslighetsanalys utan att resultaten förändrats nämnvärt (se Alam m fl 2015) med två undantag, varav ett förtjänar att utvecklas. Vi har delat in flickorna i tre klasser efter deras grundskolebetyg (*tabell 4*). Skillnaden i arbetslivserfarenhet mellan erbjudna och icke erbjudna varierade mellan 39 och 90 procent samtidigt som skillnaden i inkomsten sju år efter avslutat gymnasium varierade mellan 2 och 51 procent. Skillnaderna är störst i gruppen med låga betyg från grundskolan. För de tre klasserna får vi elasticiteter på 0,09, 0,45 och 0,82 för de med höga betyg, mellanbetyg respektive låga betyg.

Följaktligen tycks det som att kommunens sommarjobbserbjudande gjorde störst nytta för studiesvaga flickor som förmodligen också är den grupp som har det svårast att etablera sig på arbetsmarknaden. Analysen är informell men resultaten i linje med Knabe och Plum (2013) som fann att lågpresterande individer har störst nytta av okvalificerad arbetslivserfarenhet.

¹⁰ Hur problemet med upprepade observationer hanteras beskrivs i Alam m fl (2015).

Tabell 4. Sommarjobbseffekten och grundskolebetyg.

Flickor med grundskolebetyg ^a	Antal erbjudna/ icke erbjudna	Elasticitet motsvarande modell (b) i Tabell 3	Skillnad i logaritmerad inkomst mellan erbjudna och icke erbjudna		
			Under gymnasiet	Antal år efter avslutat gymnasium	
				5	7
< 0	159/413	0,82 (0,31)*	0,90	0,42	0,51
(-1,1)	256/710	0,45 (0,22)*	0,47	0,25	0,19
> 0	203/672	0,09 (0,23)	0,39	0,13	0,02

Standardfel inom parentes. * indikerar signifikans på 5%-nivån.

^a Grundskolebetyg transformerade till en gemensam skala, Z-skala med medelvärde noll och standardavvikelse ett, för att få jämförbarhet mellan de olika betygsskalor som fanns under aktuell period.

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Vi har haft möjlighet att studera unika data från Falu kommun från åren 1997–2003. Sommarjobsprogrammet i Falun var inte unikt utan liknar de som flertalet svenska kommuner har drivit med finansiellt stöd från staten. Unikt var dock att Falu kommun lottade ut sommarjobben bland de sökande ungdomarna och att kommunen arkiverat uppgifter om de sökande.

Vilket genomslag hade kommunens sommarjobsprogram hos ungdomarna? Ganska liten är svaret. Vi har tidigare studerat pojkarna i gymnasiet och funnit att de är mindre benägna än flickorna att söka till programmet och om de gör det kan de inte räkna med någon positiv effekt på framtida arbetsinkomster eftersom skillnaden vi fann mellan erbjudna och icke erbjudna pojkar inte var signifikant (Alam m fl 2013). Dessutom avstår hälften av flickorna att söka och om de söker så har de bara 25 procent chans att bli erbjuden ett sommarjobb av kommunen. Det betyder slutligen att bara 5 procent av ungdomarna i Falun hade direkt nytta av programmet, fast för dem innebar det 19 procent högre framtida arbetsinkomster. Eftersom vi i vår litteratursökning inte funnit några (långsiktiga, ekonomiska) effektutvärderingar av sommarjobsprogram vare sig i Sverige eller internationellt så kan vi inte avgöra om våra resultat är typiska för sommarjobsprogram. Vår gissning är dock att Falun och dess ungdomar tämligen väl representerar läget i svenska kommuner i allmänhet.

Hur ser det ut med sommarjobbandet och den tidiga arbetslivserfarenheten? Vi konstaterade att i Australien och Nordamerika jobbar merparten av gymnasieungdomarna, både under skollov och under skoltermin. I studier i dessa länder av sommarjobbseffekten har man i allmänhet mätt antal arbetade timmar under gymnasiet och löner efter gymnasiet vilket gör det lite besvärligt att överföra deras resultat till Sverige och vårt fall med arbetsinkomster. Alam m fl (2015) gör dock ett försök att översätta Ruhms (1997) resultat och kommer fram till att hans resul-

att skulle motsvara en elasticitet på 0,3. Det betyder att en procent mer arbetslivserfarenhet under gymnasiet skulle höja de framtida inkomsterna med 0,3 procent.

Vi fann att drygt hälften av flickorna sommarjobbade första gymnasieåret (och den andelen ökar något med åldern under gymnasietiden). Om man fick ta del av kommunens sommarjobb ledde det till 20–30 procent mer arbetslivserfarenhet under gymnasieåren. Mer arbetslivserfarenhet under gymnasiet ledde också till högre framtida arbetsinkomster. Vår skattning av elasticiteten var 0,41. Det verkar dessutom troligt att den effekten består livet ut eftersom vi följde flickorna upp till 32 års ålder och i känslighetsanalysen inte fann att effekten avtog med tiden (Alam m fl 2015).

Elasticiteten tycks dock inte vara oberoende av flickornas studiebakgrund mätt som grundskolebetyg. Högre betyg ger en minskning av elasticiteten, nästan noll för flickorna med högst betyg. I en litteraturgenomgång av effekten av tidig arbetslivserfarenhet för kvinnor resonerar Alon med flera (2001) kring tidpunkten för arbetslivserfarenheten och inträdet på den reguljära arbetsmarknaden. Där har tidigare studier visat att arbetsgivare uppskattar arbetslivserfarenhet som är direkt kopplad till arbetsuppgifterna (se Geel & Backes-Gellner 2012, Knabe & Plum 2013). Flickorna med höga betyg kan förmodas ha ett senarelagt arbetsmarknadsinträde på grund av högskolestudier, vilket skulle minska värdet av sommarjobbs-erfarenheten dels för att lång tid har gått mellan erfarenheten och arbetsmarknadsinträdet, dels för att den är irrelevant för de kommande arbetsuppgifterna. De studiesvaga flickorna å andra sidan kommer troligen i hög grad träda in på arbetsmarknaden direkt efter gymnasiet och då inte sällan söka sig till den kommunala sektorn där kvinnor är kraftigt överrepresenterade. En tidig kontakt med denna potentiella arbetsgivare leder till fortsatta kontakter, vilket i sin tur underlättar inträdet på arbetsmarknaden och visar sig i form av en hög elasticitet i en studie av detta slag.

Indikationen om att sommarjobbseffekten (och därmed sommarjobbsprogrammet) varierar mellan flickorna talar för att sommarjobbprogrammen borde rikta in sig på studiesvaga. Alam m fl (2013, ur tabell 2) visade att bland de studiesvagaste flickorna var det stor skillnad på årsinkomsten åtta år efter gymnasiet. De som hade fått erbjudande om sommarjobb hade en årsinkomst på 173 000 kronor, vilket var i nivå med flickor med goda studieresultat, medan de studiesvaga som inte fick erbjudande bara hade en årsinkomst på 115 000 kronor. Vi misstänker att denna grupp av flickor aldrig fått ordentligt fotfäste på arbetsmarknaden. För närvarande planerar vi en undersökning av mer kvalitativ natur som förhoppningsvis kan bidra till mer kunskap och förståelse kring hur arbetsmarknadsinträdet fungerar för dem.

REFERENSLISTA

- Alam M, Carling K, Nääs O (2013): The effect of summer jobs on post-schooling incomes. Working Paper 2013:24. Uppsala: Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy.
- Alam M, Carling K, Nääs O (2015): "The program and treatment effect of summer jobs on girls' post-schooling incomes". *Evaluation Review*, 39(3)339–359.
- Alon S, Donahoe D, Tienda M (2001): "The effect of early work experience on young women's labor force attachment". *Social Forces*, 79:1005–1034.
- Carling K, Larsson L (2005): "Does early intervention help the unemployed youth?". *Labour Economics*, 12, 301–319.
- Carr RV, Wright JD, Brody CJ (1996): "Effects of high school work experience a decade later: Evidence from the national longitudinal survey". *Sociology of Education*, 69, 66–81.
- Geel R, Backes-Gellner U (2012): "Earning while learning: When and how student employment is beneficial". *Labour*, 26, 313–340.
- Granovetter M (1995): *Getting a job*. London: The University of Chicago Press, Ltd.
- Grossman RJ (1997): "Summer jobs". *Human Resource Magazine*, 42, 100–106.
- Hensvik L, Nordström-Skans O (2013): Networks and youth labor market entry. Working Paper 2013:23. Uppsala: Institute for Evaluation of Labour Market and Education Policy.
- Hotz JV, Xu CL, Tienda M, Ahituv A (2002): "Are there returns to the wages of young men from working while in school?". *Review of Economics and Statistics*, 84, 221–263.
- Häkkinen I (2006): "Working while enrolled in a university: Does it pay?". *Labour Economics*, 13(2)167–189.
- Knabe A, Plum A (2013): "Low-wage jobs – Springboard to high-paid ones?". *Labour*, 27, 310–330.
- Lee C, Orazem PF (2010): "High school employment, school performance, and college entry". *Economics of Education Review*, 29, 29–39.
- Leos-Urbel J (2014): "What is summer job worth? The impact of summer youth employment on academic outcomes". *Journal of Policy Analysis and Management*, 33, 891–911.
- Morisi TL (2010): "The early 2000s: A period of declining teen summer employment rates". US Bureau of Labor Statistics. *Monthly Labor Review*, May, 23–35.
- Parent D (2006): "Work while in high school in Canada: Its labour market and educational attainment effects". *Canadian Journal of Economics*, 39, 1125–1150.
- Patton W, Smith E (2010): "Part-time work of high school students: Impact on employability, employment outcomes and career development". *Australian Journal of Career Development*, 19, 54–62.
- Ruhm CJ (1997): "Is high school employment consumption or investment?". *Journal of Labour Economics*, 15, 735–776.
- Staff J, Schulenberg JE, Bachman JG (2010): "Adolescent work intensity, school performance, and academic engagement". *Sociology of Education*, 83, 183–200.
- Stock JH, Watson MW (2003). *Introduction to econometrics*. Boston, MA: Addison Wesley.
- Weller NF, Cooper SP, Basen-Engquist K, Kelder SK, Tortolero SR (2003): "School-year employment among high school students: Effects on academic, social and physical functioning". *Adolescence*, 38(151)441–459.